

Förmögenhet – mina pengar eller släktens?

Diskussioner om laglottens vara och inte vara blossar med jämna mellanrum upp i den offentliga debatten. Laglotten innebär att en förälder inte kan göra ett barn arvlöst. Med information om förmögensöverföringar från bouppteckningar studerar vi de beslut som avlidna föräldrar fattat om fördelningen av sin kvarlåtenskap mellan sina barn. Det är bara för en obetydlig andel av de avlidna föräldrarna som laglotten är en restriktion. Förslag om slopande av laglotten berör därför i praktiken endast väldigt få människor.

Är mina pengar mina? Ja, fast inte riktigt. Vi gör vad vi vill med våra pengar under livet. Men friheten är begränsad för oss att bestämma vad som händer med våra pengar efter vår död. Om vi har barn sätter arvslagstiftningen gränser för hur vi kan bestämma att pengarna ska fördelas mellan våra barn. Lagstiftningen tillåter oss inte att göra barn arvlösa, hälften av kvarlåtenskapen ska fördelas lika mellan barnen. Barnen har alla rätt att få ut sin laglott. Den andra halvan av kvarlåtenskapen kan vi däremot fritt fördela till de mottagare vi önskar genom att skriva ett testamente.

Två idétraditioner står här mot varandra. Laglotten är en konsekvens av idén om att vi under livet bara förvaltar något som i grunden tillhör släkten. Lagarna måste garantera släktens rätt, garantera att inte någon släktmedlem för förmögenhet utanför släkten. Arvsrätten i exempelvis Frankrike och Tyskland bygger på dessa idéer.¹

Utgångspunkten för den andra idétraditionen är individens rätt att fritt bestämma över sina pengar. Och detta ska gälla även efter individens död. Den anglosaxiska arvsrätten, som tillämpas i Storbritannien och USA, ligger i linje med detta synsätt.

I Sverige tillämpar vi båda principerna samtidigt. Ena principen till hälften av kvarlåtenskapen, andra principen till den andra hälften.

Då och då blossar det upp en diskussion om laglottens vara eller icke vara. Initiativen har under de senaste decennierna oftast kommit från nyliberala debattörer som ser laglotten som ett ingrepp i den privata äganderätten. Senast laglotten kom fram i diskussionen var i samband med den omfattande debatt som startade om förslaget till nytt idépolitiskt program för Centerpartiet under våren 2013 (Centerpartiet 2013). De många nyliberala idéerna som fördes fram i programförslaget mötte starkt internt motstånd. En av dessa idéer var slopande av laglotten.²

¹ Se Beckert (2008).

² Slopande av laglotten finns inte med i det idéprogram som senare antogs av Centerpartiets stämma.

OSCAR ERIXSON OCH HENRY OHLSSON

Oscar Erixson är fil dr och forskare vid Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet och Institutet för Näringslivsforskning (IFN). Hans forskning rör bl a motiven bakom arv och gåvor samt hur våra ekonomiska beslut och vår hälsa påverkas när vi får mer pengar. oscar.erixson@nek.uu.se

Henry Ohlsson är vice riksbankschef vid Sveriges riksbank och tjänstledig från en professur i nationalekonomi vid Uppsala universitet. Han forskar främst inom områdena offentlig ekonomi och intergenerationsöverföringar. henry.ohlsson@riksbank.se

Författarna tackar Jan Wallander och Tom Hedelius Stiftelse för finansiellt stöd.

Laglotten har även diskuterats i ljuset av den ökade frekvensen av nya familjebildningar, arvsbeloppen i relation till arvingarnas inkomster och laglottens trubbighet som fördelningspolitiskt medel (Brattström och Singer 2011). Innan arvsrätt för maka/make infördes fanns det de som menade att laglotten borde avskaffas för att skydda efterlevande maka/make (SOU 1981:85).

Hur en individs kvarlätenskap faktiskt fördelas är resultatet av individens preferenser, sociala normer³ och de restriktioner som lagstiftningen ger. Utfallet är med andra ord resultatet av ett antal samverkande faktorer. Syftet med denna artikel är att visa hur vanligt det är att laglotten är en bindande restriktion för fördelning av kvarlätenskap. Vi gör det genom att studera den faktiska kvarlätenskapsfördelningen för samtliga avlidna i Sverige under tre år 2002–04.

Andelen dödsbon där den avlidne i testamente önskar ge mindre eller lika med laglotten till minst ett av barnen är endast lite drygt 4 procent. För övriga avlidna har, med andra ord, laglotten inte varit någon restriktion. Vår slutsats är att diskussionen om laglotten visserligen är principiellt intressant, men att få i praktiken begränsas i sina val av lagstiftningen om laglott.

1. Rikt datamaterial från bouppteckningar

Vi utgår från Belindadatabasen som innehåller individbaserade data över förmögenhetsöverföringar från de bouppteckningar som låg till grund för Skatteverkets arvsskatteregister fram till arvsskattens borttagande 2005. SCB har tagit fram tre databaser.⁴ För vår analys använder vi oss av databasen över samtliga svenska medborgare som avled åren 2002–04. För dessa individer har vi bland annat information om värdet på kvarlåtenskapen samt de belopp som överförts till arvingarna och eventuella testamentstagare. Vi har även kompletterat databasen med demografiska och ekonomiska variabler från andra administrativa datakällor, såsom Skatteverkets inkomstreger och LISA-databasen.

Belindadatabasen innehåller information om totalt nära 265 000 avlidna.⁵ För att studera frågan är det dock nödvändigt att sätta upp några urvalskriterier. För det första måste den avlidne vara änka/änkling, ogift eller skild. Om den avlidne var gift sker vanligtvis inte någon fördelning av kvarlåtenskapen mellan bröstarvingarna. I stället ärver den efterlevande maken eller maken den avlidnes kvarlätenskap med skick fri förfoganderätt och de gemen-

³ Dessa normer har en lång tradition. SOU 1925:43 skriver: "Laglottsgrundsatsen tillhör otvivelaktigt det icke alltför stora antal av arvsrättsliga normer, som verkligen inträngt i folkuppfattningen; dess berättigande är hos folkets breda lager oomtvistat. I det stora flertalet fall anses det ligga i sakens natur, att kvarlåtenskapen skall tillfalla barnen och att dessa inbördes skola hava lika rätt" (s 299).

⁴ Henry Ohlsson är initiativtagare till och projektledare för Belindadatabaserna som har tagits fram av SCB på uppdrag av Uppsala universitet

⁵ Med avlidna avses här personer för vilka det upprättats en bouppteckning eller, i de fall den avlidne inte haft några tillgångar, en skick dödsboanmälan.

samma barnen får ut sina arv först när den siste föräldern avlider.⁶ Totalt är 66 procent av de avlidna änkor/änklingar, ogifta eller skilda.

För det *andra* måste det finnas tillgångar att fördela, dvs kvarlåtenskapen måste vara positiv. 84 procent av de avlidna i det ursprungliga datamaterialet har positiv kvarlåtenskap. För det *tredje* måste den avlidne ha minst en laglotsberättigad bröstarvinge. Kriteriet är uppfyllt för 78 procent av de ursprungliga fallen. De tre första urvalskriterierna är samtidigt uppfyllda för nära 102 000 individer.

2. Vem skriver testamente?

Ett *fjärde*, nödvändigt, kriterium är att den avlidne har ett testamente. Utan ett testamente kan arvsordningen inte sättas ur spel. Förekomsten av ett testamente antyder att den avlidne har gjort ett aktivt val rörande tillgångarna. Testamentet kan antingen ange att en testamentstagare ska träda in i arvingens/arvingarnas ställe och erhålla hela eller en andel av kvarlåtenskapen, ett s k universellt testamentsförordnande. Det kan också ange att ett visst belopp eller nyttjanderätten av en specifik tillgång (s k legat) ska tillfalla en testamentstagare (bröstarvinge eller någon annan), utan att det för den delen medför att kvarlåtenskapen fördelas ojämnt mellan bröstarvingarna.⁷

Våra data visar att testamenten är ovanliga i Sverige: endast 18 procent av de avlidna, för vilka de tre första urvalskriterierna är uppfyllda, har ett testamente. Detta kan jämföras med studier från USA som rapporterar att 40–50 procent av hela befolkningen, och mer än två tredjedelar av de som är äldre än 70 år, har skrivit testamente (Schwartz 1993; Goetting and Martin 2001). Statistik över testamentsskrivning i andra icke-anglosaxiska länder än Sverige är tyvärr bristfällig. Ett undantag är Øverbye (1987) som studerar norska bouppteckningsdata för ett urval av 300 personer som avled i Oslo i början av 1980-talet och finner att 12 procent av de med barn (liknande vårt urval) har upprättat ett testamente.

I tabell 1 jämför vi individkaraktäristika mellan avlidna med och utan testamente. De avlidna i de båda grupperna är i stort sett lika gamla och har lika många barn. Andelen kvinnor är dock markant lägre bland dem med testamente. Detta stämmer överens med tidigare studier som visar på att kvinnor planerar för sin pension och ålderdom i lägre utsträckning än män (Su 2008). Vidare visar våra data att de med testamente har högre utbildningsnivå, högre inkomst och större kvarlåtenskap än övriga. Detta är förväntat då socioekonomisk status samvarierar med finansiell kunskap (Lusardi och Mitchell 2014) och också möjliggör köp av juridisk rådgivning. Det faktum att avlidna med testamenten, i större utsträckning än

⁶ De bouppteckningsdata vi använder innehåller i vissa fall information om kvarlåtenskapen och arv från en tidigare avlidne make eller maka. I den här uppsatsen fokuserar vi dock på de beslut som tas av den senast avlidne föräldern.

⁷ Däremot är ett testamente en nödvändig förutsättning för att kvarlåtenskapen ska fördelas olika mellan barn. Erixson och Ohlsson (2014) undersöker hur vanligt detta är i Sverige.

Tabell 1
Jämförande statistik
för avlidna med och
utan testamente

	Med testamente	Utan testamente
Ålder	83,9	83,8
Kvinna	65,3	68,8
Antal barn	2,1	2,3
Civilstånd		
Ogift	2,7	3,6
Skild	14,6	19,2
Änka/Änkling	82,7	77,2
Sambo	8,6	2,1
Storstadslän	48,8	43,5
Högsta utbildningsnivå		
Förgymnasial	50,6	58,1
Gymnasial	23,0	18,7
Eftergymnasial	8,4	4,6
Uppgift saknas	17,9	18,5
Inkomst, kr	146 061	120 228
Kvarlåtenskap, kr	362 632	180 009
N	18 671	83 085

Anm: För indikatorvariabler anges andelen i procent. Med inkomst avses årlig arbetsinkomst vilken består av löneinkomst, pensioner samt ersättningar från social- och arbetslöshetsförsäkring. Variabeln är mätt året före dödsfallet.

Källa: Egna beräkningar baserade på data från Belindadatabaserna, Skatteverkets inkomstregister och LISA-databasen.

övriga, bor i något av de tre storstadslänen (Stockholm, Skåne och Västra Götaland) skulle möjligen också kunna förklaras av en positiv samvariation mellan finansiell och juridisk kunskap å den ena sidan och socioekonomisk status å den andra. Vidare visar tabellen att änkor, änklingar och sambor skriver testamente i större utsträckning än övriga. Detta är också förväntat givet att gifta hade incitament att upprätta inbördes testamenten för att skydda den efterlevande partnern ekonomiskt före äktenskapsreformen 1988 och eftersom incitamenten kvarstår för sambor än i dag.

3. Laglotten – bröstarvingens option

I detta avsnitt visar vi att laglotten inte verkar utgöra någon restriktion för merparten av föräldrarna. I vår analys använder vi oss av urvalet av avlidna föräldrar för vilka samtliga fyra urvalskriterier är uppfyllda. Urvalet omfattar 15 700 avlidna.⁸ För att studera laglottens betydelse måste vi veta stor-

⁸ I vissa fall är ett eller flera av den avlidnes barn avlidna sedan tidigare. Om det avlidna barnet (eller barnen) har egna arvingar (dvs den avlidnes barnbarn eller barnbarnsbarn) ärver dessa i det avlidna barnets ställe, s k *Istada rätt*. Då vi inte har information om laglotsberättigade barnbarns avlidna förälder, och således inte kan beräkna laglottens storlek, utesluter vi

leken på både arvingarnas laglotter och de faktiska arven. Information om hur mycket varje arvinge ärvt finns tillgänglig i Belindadatabasen.⁹ Det finns dock ingen variabel som anger storleken på arvingarnas laglotter. I stället beräknar vi dessa genom att dela laglotsdelen av den avlidnes kvarlåtenskap (dvs halva kvarlåtenskapen) med antalet bröstarvingar. Följaktligen, för en avliden med två barn och en kvarlåtenskap på 800 000 kr är laglotsdelen 400 000 kr (800 000 kr/2) och den enskilde arvingens laglott 200 000 kr (400 000 kr/2).

Ett testamente som inkräktar på barnens laglotter är inte ogiltigt. För att få ut laglotten i ett sådant fall måste barnet begära jämkning av testamentet. Detta ska ske senast inom sex månader efter att testamentet delgivits. Eventuella laglotsanspråk ska antecknas i bouppteckningen och finns därför med i vårt datamaterial.

Laglotten behöver dock i sig inte utgöra ett hinder för föräldrar att få sin vilja igenom. Barnet har nämligen inte någon skyldighet att ta emot laglotten utan kan avstå den till förmån för testamentstagaren. Om barnen anser att föräldrarnas vilja bör respekteras kan de avstå från att begära jämkning av ett testamente som inkräktar på laglotten.

Arvsrätten möjliggör följaktligen fyra tänkbara fördelningsutfall för barnet. Vi presenterar dessa fördelningsutfall i tabell 2. Det första utfallet (*utfall 1*) är att testamentet antingen inte berör laglotten eller explicit anger att barnet ska få mer än laglotten. I detta fall får barnet mer än laglotten. Det andra utfallet (*utfall 2*) är att testamentet inkräktar på laglotten men att barnet avstår från att begära jämkning av testamentet och således får mindre än laglotten. Det tredje utfallet (*utfall 3*) är att föräldern testamenterar bort hela eller en del av laglotten, men att barnet erhåller (enbart) laglotten efter jämkning av testamentet.¹⁰ Det fjärde utfallet (*utfall 4*) är att testamentet anger att barnet ska få endast laglotten och att det således inte finns något ytterligare belopp för barnet att kräva.

Vi har ingen information om vad som står i den avlidnes testamente. Vi kan dock klassificera varje barn som något av de fyra utfallen utifrån de data vi har om jämkning av testamente, laglotter och det faktiska arvsbeloppen.

Vi är först och främst intresserade av att studera hur stor andel av föräldrar som har en uttrycklig vilja att överträda laglotten. En sådan vilja kan anses fångas upp av *utfall 2* och *utfall 3*. Ett av våra urvalskriterier är att föräldern ska ha minst ett barn. Alla föräldrar i våra data har alltså möjligheten att överträda minst en laglott. Vi anser att föräldern har velat överträda

dödsbon inom vilka det finns laglotsberättigade barnbarn. Av samma anledning utesluter vi också dödsbon med barnbarn för vilka det inte finns personnummer. Data över de ekonomiska variablerna i bouppteckningarna försämrats väsentligt efter slopandet av arvsbatten den 17 december 2004. Vi utesluter därför avlidna som avled efter detta datum. Dödsbon inom vilka det finns någon arvinge som avstår en andel av arvet utesluts också från analysen, på grund av att vi i dessa fall inte kan beräkna det faktiska arvets storlek. Totalt kan vi inte använda 2 944 observationer till följd av dessa restriktioner.

⁹ Med arv avses det belopp som erhållits från föräldern före eventuella arvsavståenden.

¹⁰ För att ta hänsyn till att det förekommer avrundningsfel tillåter vi en avvikelse på upp till en procent från exakt överensstämmelse innan arvingen anses ha erhållit enbart laglotten.

Tabell 2
Möjliga fördelnings-
utfall för barn till
avliden förälder

Utfall	Den avlidnes vilja, enligt testamentet	Jämkning av testamente	Observerad fördelning
1	Berör inte laglotten /Arv>Laglott	-	Arv>Laglott
2	Arv<Laglott	Nej	Arv<Laglott
3	Arv<Laglott	Ja	Arv=Laglott
4	Arv=Laglott	Nej	Arv=Laglott

Källa: Egna bearbetningar utifrån information om regelverket (se t ex Brattström och Singer 2011).

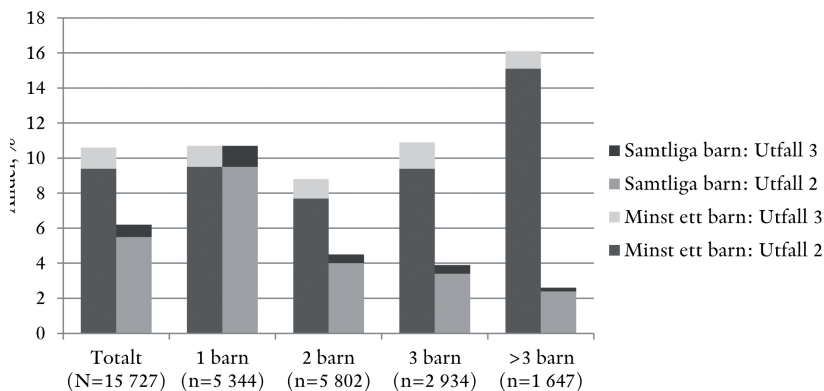
laglotten om minst en av barnens laglotter överträtts i testamentet. Följaktligen skapar vi en indikatorvariabel som antar värdet ett om det inom dödsboet finns *minst ett* barn för vilket antingen *utfall 2* eller *utfall 3* är uppfyllt och annars noll. Variabeln får namnet *Minst ett barn*: $<Laglott$.

Förutom för avlidna med ett barn säger *Minst ett barn*: $<Laglott$ inget om vilka arvingar som påverkas av föräldrarnas fördelningsbeslut. För att få en bättre bild av huruvida den disponibla kvoten av kvarlåtenskapen stannar kvar inom familjen eller går till personer utanför arvsordningen skapar vi en annan indikatorvariabel som tar värde ett om antingen *utfall 2* eller *utfall 3* är uppfyllt för *samtliga barn* inom dödsboet och noll annars. Variabeln får namnet *Samtliga barn*: $<Laglott$.

I figur 1 presenterar vi den deskriptiva statistiken för de två variablerna. Staplarna i figuren anger andelen föräldrar som tagit det specifika fördelningsbeslutet (*Minst ett barn*: $<Laglott=1$ eller *Samtliga barn*: $<Laglott=1$). För varje stapelpar i figuren anger höjden på den vänstra stapeln andelen *Minst ett barn*: $<Laglott=1$ och höjden på den högra stapeln andelen *Samtliga barn*: $<Laglott=1$. Inom varje stapel rapporterar vi frekvensen av de enskilda fördelningsutfallen som utgör variabeln, dvs *utfall 2* och *utfall 3*. Vi presenterar statistiken dels för samtliga avlidna (*totalt*) och dels uppdelat med avseende på om den avlidne hade ett, två, tre, eller fler än tre barn.

Utifrån stapeln längst till vänster i figur 1 ser vi att andelen avlidna som överträder minst ett barns laglott uppgår till drygt 10 procent. Detta motsvarar mindre än två procent av det totala antalet avlidna som berörs av laglottssystemet, dvs avlidna utan efterlevande make/maka, med positiv kvarlåtenskap och minst en laglotsberättigad bröstarvinge. Vidare ser vi att merparten av dessa fall utgörs av föräldrar som lämnat mindre än laglotten och vars barn inte begärt jämkning (*utfall 2*).

Rör vi oss till höger i figuren ser vi att föräldrar med fler än tre barn överträder laglotten i betydligt större utsträckning än föräldrar med färre barn. En möjlig förklaring till detta är att ju fler barn den avlidne har desto större är sannolikheten att den avlidne har haft mindre kontakt med något av barnen och således kan ha större anledning att missgynna barnet vid fördelningen av kvarlåtenskapen.

Figur 1
Andelen föräldrar med testamente som lämnar minst ett barn eller samtliga barn med mindre än laglotten

Källa: Egna beräkningar utifrån data från Belindadatabasen.

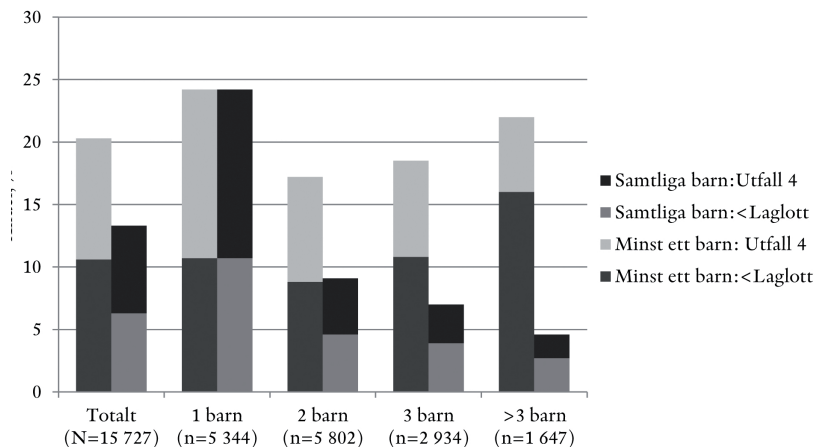
Andelen föräldrar som överträder samtliga laglotter (*Samtliga barn: <Laglott=1*) uppgår till 6 procent. Detta är tre procentenheter lägre än motsvarande andel för *Minst ett barn: <Laglott* vilket antyder att merparten av föräldrarna trots allt agerar i enlighet med ordspråket ”blod är tjockare än vatten”. I likhet med vad vi fann för *Minst ett barn: <Laglott* handlar det i de flesta fallen om situationen att barnen har avstått från att begära jämknings av testamentet. Till skillnad från tidigare ser vi emellertid att denna andel minskar med antalet barn.

Sammanfattningsvis antyder statistiken i figur 1 att få föräldrar har en uttrycklig vilja att överträda laglotten. I de få fall då det sker verkar det som att barnen respekterar föräldrarnas vilja. Det kan också vara så att barnen anser, i motsats till vad arvsrätten föreskriver, att testamentstagaren har samma rätt till arv som de själva. Det är rimligt att anta att så ofta kan vara fallet då den avlidne anger en sambo som testamentstagare.

De två föregående variablerna fångar endast upp föräldrar som *de facto* har överträtt laglotten. Det är möjligt att fler föräldrar har velat överträda laglotten men att de valt att inte göra det av någon anledning. Tyvärr kan vi inte observera hur föräldrarna skulle ha fördelat sina tillgångar om de haft full testamentsfrihet. För att fånga upp dessa fall utökar vi i stället analysen till att inkludera även föräldrar vars testamenten anger att barnen ska få endast laglotten, dvs *utfall 4*. Vi skapar följaktligen ytterligare två indikatorvariabler som anger huruvida minst ett barn eller samtliga barn fått *mindre än eller lika med* laglotten. Variablerna får namnen *Minst ett barn: <=Laglott* och *Samtliga barn: <=Laglott*. Den beskrivande statistiken för variablerna presenteras i figur 2.

Den vänstra stapeln i figuren visar att andelen föräldrar som kan tänkas ha velat överträda minst en laglott men inte gjort det (*Minst ett barn: utfall 4*), är i stort sett lika stor som andelen föräldrar som faktiskt har gjort det (*Minst ett barn: <Laglott*). Det betyder alltså att laglotten kan tänkas utgö-

Figur 2
Andelen föräldrar med testamente som lämnar minst ett barn eller samtliga barn med mindre än eller lika med laglotten

Källa: Egna beräkningar utifrån data från Belindadatabasen.

ra en restriktion för ca 20 procent av föräldrar med testamente, eller tre procent av samtliga avlidna som berörs av laglottssystemet. Följande stapel anger att andelen föräldrar som ger *samtliga barn* mindre än eller lika med laglotten är 13 procent. Sambandet mellan den avlidnes fördelningsbeslut och antalet barn följer samma mönster som de vi fann i figur 1, dvs att andelen ökar när fördelningen avser minst ett barn och minskar när den avser samtliga barn.

4. Vilka vill ge mindre än laglotten?

Den deskriptiva statistiken i tabell 1 gav en indikation om att avlidna med testamente skiljer sig från avlidna utan testamente. I detta avsnitt går vi ett steg längre och studerar om det finns några mönster i vilka individer det är som vill ge mindre än laglotten. Mer specifikt så använder vi linjära regressionsmodeller för att skatta hur sannolikheten att den avlidne lämnar mindre än laglotten till minst ett barn (*Minst ett barn: <Laglott*) eller till samtliga barn (*Samtliga barn: <Laglott*) samvarierar med ekonomiska och demografiska variabler. De förklarande variablerna vi fokuserar på är de som förekommer i tabell 1. Resultaten från modellskattningarna presenteras i första och andra kolumnen i tabell 3. Vi skattar även sannolikhetsmodeller med de bredare utfallsvariablerna, *Minst ett barn: <=Laglott* och *Samtliga barn: <=Laglott*. Resultaten från dessa modellskattningar presenteras i tredje och fjärde kolumnen i tabell 3.

Utifrån kolumn 1 ser vi att den avlidnes ålder är negativt relaterad med sannolikheten att minst en av barnens laglotter överträds. Vi ser också att kvinnor, relativt till män, är mindre sannolika att lämna mindre än laglotten. I linje med figur 1 finner vi att avlidna med två barn är mindre sannolika att vilja lämna mindre än laglotten än avlidna med ett barn, vilka utgör

Utfallsvariabel:	1 Minst ett barn:<Laglott	2 Samtliga barn:<Laglott	3 Minst ett barn:<=Laglott	4 Samtliga barn:<=Laglott
Ålder	-0,0012*** (0,0004)	-0,0003 (0,0003)	-0,0019*** (0,0005)	-0,0008* (0,0004)
Kvinna	-0,0202*** (0,0060)	-0,0048 (0,0047)	-0,0828*** (0,0075)	-0,0498*** (0,0061)
<i>Antal barn (ref: 1)</i>				
2	-0,0165*** (0,0056)	-0,0593*** (0,0049)	-0,0698*** (0,0072)	-0,1480*** (0,0065)
>2	0,0246*** (0,0064)	-0,0679*** (0,0049)	-0,0419*** (0,0079)	-0,1728*** (0,0064)
<i>Civilstånd (ref: Änka/Änkling)</i>				
Ogift	0,1250*** (0,0215)	0,1285*** (0,0206)	0,2581*** (0,0239)	0,2564*** (0,0235)
Skild	0,0189** (0,0091)	0,0185** (0,0073)	0,0842*** (0,0116)	0,0683*** (0,0097)
Sambo	0,1364*** (0,0126)	0,1636*** (0,0116)	0,2501*** (0,0152)	0,3127*** (0,0144)
Storstadslän	-0,0101** (0,0049)	-0,0108*** (0,0038)	0,0015 (0,0061)	-0,0043 (0,0049)
<i>Utbildningsnivå (ref: Förgymnasial)</i>				
Gymnasial	-0,0003 (0,0065)	-0,0033 (0,0050)	-0,0043 (0,0080)	-0,0069 (0,0065)
Eftergymnasial	-0,0142 (0,0097)	-0,0107 (0,0076)	-0,0343*** (0,0121)	-0,0259*** (0,0096)
Inkomst	-0,0164** (0,0064)	-0,0028 (0,0048)	-0,0373*** (0,0077)	-0,0223*** (0,0060)
Kvarlätenskap	0,0006 (0,0018)	0,0020 (0,0014)	0,0157*** (0,0022)	0,0131*** (0,0018)
Utfallsvariabel, medelvärde (%)	10,58	6,3	20	13,3
R ²	0,0405	0,0803	0,1115	0,2005
N	15 707	15 707	15 707	15 707

Tabell 3
Linjära sannolikhets-
modeller för sanno-
ligheten att föräldern
lämnar minst ett barn
eller samtliga barn
med mindre än eller
lika med laglotten

Anm: Modellerna inkluderar kontrollvariabler för den avlidnes dödsår. En kontrollvariabel för om utbildningsnivå saknas ingår också i modellerna. Robusta standardfel rapporteras i parenteser. * signifikant på 10-procentsnivån, ** signifikant på 5-procentsnivån *** signifikant på 1-procentsnivån.

Källa: Egna beräkningar utifrån data från Belindadatabasen.

referensgruppen. Avlidna med fler än två barn är däremot mer sannolika att överträda laglotten än övriga. Vidare visar resultaten att ogifta och skilda avlidna är mer sannolika att fördela kvarlätenskapen på så vis än änkor och änklingar. Precis som vi förväntar oss är förekomsten av en sambo positivt korrelerad med det specifika fördelningsbeslutet. Att den avlidne bodde i

ett storstadslän är dock negativt relaterat med sannolikheten att laglotten överträds. Vad gäller de socioekonomiska variablerna så är enbart den med avseende på inkomst statistiskt signifikant. Koefficienten är negativ, vilket antyder att högre inkomst minskar sannolikheten att laglotten överträds.

Rör vi oss till resultaten från modellen med *Samtliga barn*: <Laglott som utfallsvariabel (i kolumn 2) ser vi att koefficientskattningarna för *Ålder*, *Kvinna* och *Inkomst* inte längre är statistiskt signifikanta. De övriga variablerna som tidigare påverkade sannolikheten för utfallet uppvisar dock i stort sett liknande mönster som tidigare. Undantaget är att sannolikheten att laglotten överträds nu är *lägre* om den avlidne har fler än två barn.

Resultaten i kolumn 3 och 4 visar att äldre, kvinnor och de med fler än ett barn är mindre sannolika att ge mindre än eller lika med laglotten till minst ett barn och till samtliga barn. Detta är i linje med vad vi fann för de snävare utfallsvariablerna. Resultaten för de olika variablerna överensstämmer även när det gäller civilstånd. Till skillnad från tidigare finner vi dock att föräldrarnas utbildningsnivå är relaterad med utfallet. Föräldrar med eftergymnasial utbildning, relativt till de med enbart förgymnasial utbildning, är mindre sannolika att ge mindre än eller lika med laglotten. Detta gäller oavsett om utfallsvariabeln avser minst ett barn eller samtliga barn. Likaså är sannolikheten negativt relaterad med föräldrarnas inkomst i båda fallen. Något motsägelsefullt måhända, givet dessa resultat, är att sannolikheten för att föräldern delar kvarlåtenskapen i enlighet med definitionen ökar med storleken på kvarlåtenskapen.

5. En princip som berör få

Arvslagsstiftningen sätter gränser för hur våra pengar fördelas efter vår död. Våra resultat visar dock att få föräldrar påverkas av laglotten i sina val när det gäller fördelningen av sin kvarlåtenskap. Även om detta antyder att laglotten som sådan inte utgör en restriktion kan det finnas andra faktorer som gör att få väljer att kringgå arvsordningen. Det kan exempelvis bero på att det finns sociala normer som styr hur fördelningen av kvarlåtenskap bör vara. Ju starkare dessa normer är desto mindre kostsamt, och därmed mer rationellt, är det för individen att följa arvsordningen, snarare än egna värderingar som avviker från den allmänna normen (Laitner 1997).

Det kan också bero på att fördelningen av kvarlåtenskapen är offentlig information via bouppteckningen och att ett barn följaktligen kan jämföra sig med sina syskon. Barn som får mindre än sina syskon kan uppfatta föräldern som orättvis. Föräldrar som bryr sig om sitt rykte efter döden, eller vill undvika avundsjuka och konflikter mellan barnen, kan därför tänkas välja att fördela kvarlåtenskapen i enlighet med arvsordningen, även om föräldern egentligen skulle föredra en annan fördelning (Lundholm och Ohlsson 2000; Wilhelm 1996).

Beckert, J (2008), *Inherited Wealth*, Princeton University Press, Princeton.

Brattström, M och A Singer (2011), *Rätt arv – fördelning av kvarlåtenskap*, Iustus Förlag, Uppsala.

Centerpartiet (2013), *En hållbar framtid – ett förslag till ett nytt idéprogram*, <http://www.sli-deshare.net/90365/en-hllbar-framtid-frslag>.

Erixson, O och H Ohlsson (2014), "Estate Division: Equal Sharing as Choice, Social Norm, and Legal Requirement", Working Paper 2014:1, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Goetting, M A och P Martin (2001), "Characteristics of Older Adults with Written Wills", *Journal of Family and Economic Issues*, vol 22, s 243–264.

Laitner, J (1997), "Intergenerational and Interhousehold Economic Links", i Rosenzweig, M R och O Stark, *Handbook of Population and Family Economics*, Elsevier, Amsterdam.

Lundholm, M och H Ohlsson (2000), "Post Mortem Reputation, Compensatory Gifts and Equal Bequests", *Economics Letters*, vol 68, s 165–171.

Lusardi, A och O S Mitchell (2014), "The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence", *Journal of Economic Literature*, vol 52, s 5–44.

Schwartz, T P (1993), "Testamentary Behavior: Issues and Evidence about Individuality, Altruism and Social Influences", *Sociological Quarterly*, vol 34, s 337–355.

SOU 1925:43, *Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken II. Förslag till lag om arv m m.*

SOU 1981:85, *Äktenskapsbalk. Förslag till lag av familjelagssakkunniga.*

Su, Y-T (2008), "Looking beyond Retirement: Patterns and Predictors of Formal End-of-life Planning among Retirement Age Individuals", *Journal of Family Economic Issues*, vol 29, s 654–673.

Wilhelm, M O (1996), "Bequest Behavior and the Effect of Heirs' Earnings: Testing the Altruistic Model of Bequests", *American Economic Review*, vol 86, s 874–892.

Øverbye, E (1987), *Formue gjennom arv*, Rapport 1987:6, Institutt for anvendt sosialvitenskaplig forskning, Oslo.

REFERENSER